

Študij dela - pozabljen od vseh?

Boštjan KOŠIR*

Izvilleček:

Košir, B.: Študij dela - pozabljen od vseh? Gozdarski vestnik, št. 5-6/1999. V slovenščini, cit. lit. 8.

V sestavku je omenjen razvoj študija dela v gozdarstvu. Podane so kritične pripombe k današnjemu odnosu do področja študija dela - vse na primeru določevanja in uporabe normativov za izvajanje gozdarskih del. Med možnostmi za izboljšanje stanja je omenjena predvsem aktivnejša vloga države, ki naj bi skrbela za uravnoteženje interesov vseh, ki jih normativi zadevajo. Analizirani so vzroki za pasivnost gospodarskih družb do vprašanja določevanja in uporabe normativov.

Ključne besede: gozdarstvo, organizacija dela, študij dela, študij časa, normativ.

1 UVOD

Študij dela je veda, ki se je razvila z namenom racionalizacije delovnih procesov s študijem delovnih postopkov. Temelji na spoznanju, da je čas denar, in s tem je postal eden izmed osnovnih parametrov industrializacije oz. razvoja katerekoli tehnologije - tudi v gozdarstvu. Pri tem je vedno šlo za vprašanje, kako povečati izkoriščenost delovnega časa ter kako poenostaviti obstoječe postopke in jih spremeniti tako, da bi dali glede na vložek energije, materiala in informacij čim večji rezultat. Prve študije dela v gozdarstvu izvirajo iz začetka stoletja, kasneje pa so v mnogih državah ustanovili poklicne ustanove, ki so se ukvarjale s tem problemom (SUNDBERG / SILVERSIDES 1988). Področje je razdeljeno na tri med seboj povezane dele: študij časa ter oblikovanje in vrednotenje dela.

V Sloveniji smo študij dela - predvsem študij časa - nekaj vključevali v raziskave s področja gozdne tehnike, del študij je bil opravljen na diplomskem in podiplomskem študiju, nikdar pa nismo imeli poklicnih strokovnjakov, ki bi se ukvarjali le z vprašanji študija dela. Kljub temu smo dolga leta zadovoljevali potrebe po tehničnih normativih za najvažnejša dela s področij pridobivanja lesa in gradnje gozdnih prometnic. Normativi za različna gojitvena in varstvena dela pa so bili vedno bolj izkustveni ali statistični. Z zastojem na področju razvoja novih tehnologij se je pričel tudi zastoj pri spremljanju ter spreminjanju normativov na znanstveni ravni. Na operativni ravni pa so se vedno našle poti, kako starejše normative prilagoditi - tudi s pomočjo manjših meritev - novim zahtevam. V obdobju utrjevanja novih odnosov v družbi in stroki bi bilo nujno, da se ponovno obudi zanimanje za normative, katerih uporaba ima zelo različne učinke.

2 RAZVOJ

Razvoj študija dela je bil vedno povezan s študijem časa, oblikovanjem dela ter različnimi načini plačevanja delavcev. Več desetletij razvoja metod študija dela je privedlo do vključevanja različnih področij in ved ter do hkratnega zmanjšanja pomena samega merjenja časa, saj so postopke standardizirali, in ne predstavljajo več raziskovalnega izziva (KOŠIR 1996). Študij časa, s katerim postavimo standardne izdelavne čase in je del študija dela, ne štejejo več med znanstvena področja, ki bi bila vredna

* Doc. dr. B. K., univ. dipl. inž. gozd., Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, 1000 Ljubljana, SLO

posebne pozornosti. To seveda ne pomeni, da študij časa ne sodi v sam vrh specializacije tudi v gozdarstvu. Največji problem tega področja je danes primerljivost študij, ki so nastale v skladu z delno različnimi pristopi posameznih nacionalnih ustanov, ki se ukvarjajo z organizacijo dela. Priča smo - to velja tudi za gozdarstvo - poskusom poenotenja definicij, delitve koledarskega časa in načinov merjenja (BJORHEDEN / THOMPSON 1995, KOŠIR 1996). Študij dela in časa ostaja še naprej strokovno področje, ki bi mu morali posvečati ustrezno pozornost, podobno kot kalkuliranju stroškov, ki prav tako ni vedno v celoti primerljivo med različnimi državami.

Vsaka nova tehnologija, nov stroj ali nova oblika dela prinese v dosežanje znanje o poteku in učinkih ter stroških nekega dela novosti, ki imajo v vsakdanjem življenju pomembne posledice. Te zadevajo pri izvajanju gozdne proizvodnje delavca, ki je običajno plačan po učinku, delodajalca zaradi različnih stroškov po enoti proizvodnje ter lastnika gozda, ki mu na koncu ostane večja ali manjša renta. Posledice zadevajo tudi državo (ne le kot lastnika gozdov), ki naj bi skrbela za zadovoljstvo vseh državljanov, poleg tega pa od ustvarjenih vrednosti pobirala znatne davke. Ni torej vseeno, kako, koliko in kaj se v eni uri proizvede. Rezultat študija dela je vedno tudi racionalizacija delovnih postopkov, ki se kaže v skrajševanju izdelavnih časov, s povečanjem izkoriščenosti delovnega časa in s tem z zmanjševanjem stroškov na enoto proizvodnje.

S študijem dela so postopoma razvili metode študija časa, oblikovanja ter vrednotenja dela, s katerimi se v tujini ukvarjajo poklicni timi in raziskovalci v okviru svojih strokovnih zadolžitvev. Pri tem danes uporabljajo vse moderne pripomočke, kot so prenosni računalniki, video, ustrezna programska oprema itd. Posamezne študije, ki so vezane na terenska opazovanja, potekajo več mesecev, odvisno od natančnosti, delovnih razmer in obsega delovnih procesov. Vanje so vključeni poklicni snemalci, specializirani za takšno delo, ki je kljub navidezni in varljivi preprostosti polno majhnih in velikih pasti.

Metoda študija časa in oblikovanja dela je znanstveni pristop k organizaciji dela. Z natančno določenimi pristopi pri tem opazujemo dogajanja v delovnih procesih, jih merimo in kasneje podatke analiziramo. Sledi še sinteza, s katero skušamo doseči vsaj minimalne zastavljene cilje ter vrednotenje učinkov opravljene racionalizacije. Pri meritvah potrebujemo usposobljene snemalce, specializirane strokovnjake, saj se pri vseh meritvah pogosto srečujemo z delovnimi procesi, ki jih pred tem še ni bilo, so spremenjeni ali pa premo poznani. Pri oblikovanju dela pa gre še za nekaj več: za spreminjanje delovnih procesov iz manj v bolj učinkovite. Izkušeni raziskovalci z dovolj širokim poznavanjem vsega tehnološkega procesa so torej nujen pogoj za uspešen študij dela. Študij dela danes vključuje tudi druge vede, zato je pri večjih projektih timsko delo strokovnjakov z različnih področij neizogibno. Meritve in analize pogosto trajajo več mesecev, še posebej, če gre za državno, in ne le podjetniško raven. Takšne meritve niso poceni, saj terjajo temeljite priprave snemalcev, objektov meritev, delovnih skupin in načrtovanje celotnega poskusa, poleg tega pa pri tem potrebujemo včasih tudi posebno opremo. Razlog, da se kljub velikim stroškom študij dela drugod po svetu sistematično izvaja s poklicnimi timi, je v tem, da se vložena sredstva hitro povrnejo.

3 DANES

Kako brezbržno se do študija dela vedemo pri nas, kaže vrsta primerov, in to kljub temu, da se študij dela že skoraj trideset let predava na univerzitetni in višješolski ravni, na podiplomskem študiju pa mu je posvečena velika pozornost. Organiziranega študija dela - ali vsaj študija časa - pri nas v praksi ne poznamo, čeprav so za to dane odlične zakonske možnosti oz. zahteve, da Gozdarski inštitut Slovenije (74. člen Zakona o gozdovih) "pripravlja strokovne podlage in predloge normativov za opravljanje del v gozdovih". Za to so tudi predvidena določena sredstva, ki jih je Gozdarski inštitut Slovenije v preteklih letih trošil predvsem za analizo obstoječih normativov in za izdelavo predloga, ki je pri pristojnem ministru že nad leto dni v postopku določevanja. Gozdarski inštitut Slovenije je razpet med množico razvojnih projektov in opravlja tudi druga dela v okviru javne gozdarske službe. Poklicno se samo z normativi gozdnih del ne ukvarja noben raziskovalec. Glede na obseg zamujenega so obstoječa namenska sredstva premajhna.

Pristojno ministrstvo je potrebovalo vse leto, da je predlog Gozdarskega inštituta Slovenije predelalo v uredbno in jo dalo v oceno izbranim naslovom (Ur. l. št. 11, 1999, s. 956-977). V samem pristopu tudi ni zaslediti tristranskega sistema (KOŠIR et al. 1992), kar je z vidika države, ki naj bi skrbela za pravičnost, verjetno znak nerazumevanja narave normativov, lahko pa tudi zavestnega ali nenačrtnega preziranja interesov delodajalcev, delojemalcev in lastnikov gozdov. Določeni normativi so zastareli in neažurni, v nekaterih primerih tudi premalo natančni, vendar so v tem trenutku za naše razmere najboljši kazalec in ocenjevalec proizvodnih časov (in s tem tudi stroškov) različnih gozdarskih del. Pri sečnji bomo tako uporabljali normative, ki temeljijo na podatkih, starih nad dvajset let. Podobno velja za dobršen del traktorskega spravila lesa. Pri žičniškem spravilu lesa normativov za spravilo lesa navzdol s sodobnimi večbobenskimi žičnimi žerjavi s stolpi sploh ne poznamo, ostali normativi pa so potrebni preverjanja, saj so se naprave in postopki že marsikje spremenili.

Kdo je potemtakem sploh zainteresiran, da se normativi izboljšajo oz. sploh pravilno uporabijo? Zdi se, da nihče. Pomembne vhode za določanje normativov določajo ljudje, ki niso v ničemer odvisni od uspešnosti izvajanja del oz. točnosti določevanja normativov in so poleg tega premalo izkušeni. Bolj ali manj točni normativi v bistvu sploh niso problem večine gozdarskega tehničnega osebja - važnejše je, ali je določanje bolj ali manj težavno. Lastnik gozdov - država - oz. Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov se pri tem vede, kot da ne želi izvedeti, koliko pravzaprav stane normalno delo v gozdovih. Z obstoječim načinom določevanja normativov so očitno zadovoljni tudi sindikati (normativi pomenijo mero za normalno delo, ki ga omenja kolektivna pogodba) ter delodajalci. V množici nedorečenih stvari so normativi gozdnih del, kot kaže, še najmanjši problem, še posebej, če nihče očitno ne protestira.

Tehnični normativi omogočajo tudi primerjavo produktivnosti različnih tehnologij in s tem različne mednarodne primerjave. Te postajajo s povežovanjem trgov vse pomembnejše, vendar v Sloveniji nikogar ne moti, da so takšne primerjave za naše gozdarstvo izrazito neugodne (KOŠIR 1997). Nizka produktivnost oz. visoki stroški pomenijo, da bodo gozdarske družbe lahko uspešno poslovale in lastniku nudile pozitivno rento le s prodajo lesa visoke kakovosti, če bo lastnik na to pristal, medtem ko bodo

dela v redčenjih in pri manjših koncentracijah rednih sečenj vse bolj opuščale. To morda ne bo tako očitno v državnih gozdovih, kjer je vpliv javne gozdarske službe večji, Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov pa je do gospodarskih problemov za zdaj precej ravnodušen, pač pa bolj v zasebnih gozdovih, kjer je volja lastnika jasneje izražena. Če pogledamo samo sečnjo z motorno žago, vidimo, da računajo na Švedskem s storilnostjo 2 m³/h (iglavci, droben les) oz. 0,5 h/m³. Pri letni količini posekanega lesa v državnih gozdovih znaša razlika med njihovo in našo produktivnostjo, izražena v tolarjih, kar blizu 500 milijonov SIT. Pri drugih, sodobnejših tehnologijah, kot je strojna sečnja, je razlika v produktivnosti in stroških še mnogo večja. Če bi študij dela prispeval le desetinko k zmanjšanju te razlike, bi bili stroški raziskave povrnjeni v najkrajšem času. Poglejmo še drug primer: če so bonifikacije za gozdni red določene v povprečju napačno le za 5 %, pomeni v državnih gozdovih letno razliko skoraj 80 milijonov SIT (velik znesek v primerjavi z letnim zneskom za raziskovalno delo v gozdarstvu - študija dela pa v tem programu sploh ni). Komu se še zdi odveč preverjanje in spremljanje normativov?

Današnja praksa pri določanju vhodov v normative in njihova uporaba je skregana s pametjo in z vsako prakso iz tujine kot tudi z načini, ki smo jih do nedavnega poznali pri nas. Skregana je tudi s teorijo organizacije dela ter študija dela. Pri nas so nekdanj normative v državnih gozdovih ponavadi določali revirni gozdarji z referentom za pridobivanje lesa na gozdni upravi ter pod nadzorom posebne tehnične ekipe na ravni podjetja. Tudi spremljanje normativov je bilo urejeno in revirni gozdarji - gospodarji v revirju - so imeli povratno informacijo tudi o točnosti določanja normativov. Marsikje so bile za državne gozdove izdelane preproste tehnološke karte oz. preglednice, ki so vnaprej določale težavnost posameznih delovnih razmer za posamezna delovišča. Če so bile storjene napake, se je to pokazalo zelo hitro, saj so revirni gozdarji imeli nenehen stik z upravo podjetja in neposrednimi delavci pri sečnji, spravilu, prevozu in pri gojitvenih delih. Sancta simplicitas! - danes revirni gozdar določa pomembne vhode za normative brez sleherne organizirane povratne informacije. Kako naj vse več neizkušenih mladih ljudi sploh razvije občutek za pravilno in odgovorno uporabo normativov? Kako naj kompetentno svetujejo lastnikom gozdov in uspešno izvajajo 56. in 57. člen Zakona o gozdovih?

Standardni časi izdelave oz. normativi niso običaj oz. navada v industrijskem svetu ali pravila lepega obnašanja, ki jih lahko po potrebi malo prekršimo. Nastali so zaradi zelo jasnih gospodarskih učinkov, ki jih njihova raba prinaša ne le podjetju, temveč tudi državi, ki ve, kaj je mogoče, kot tudi zaposlenim delavcem kot mera njihove uspešnosti, izražena v večji ali manjši plači. Pri uveljavljanju normativov v praksi sta pri tem na prvem mestu interesa delodajalcev in delojemalcev (dvostranski sistem). Razvojno gledano se je drugod država vmešala precej kasneje, ponekod šele takrat, ko se je izkazalo, da je konflikt med delodajalci in delojemalci prehud (tristranski sistem). Prvo in osnovno vodilo je zato, da normative določa in uporablja ter operativno nadzira tisti, ki ima od tega neposredne koristi. Država, ki naj bi skrbela za pravičnost in enakopravnost, kot tudi večji lastniki gozdov bi morali skrbeti, da razlika med državnimi normativi ter dejansko učinkovitostjo zaradi izboljšanih postopkov in sodobnejših delovnih strojev ne bi presegla razumne mere, prav tako tudi ne ostrina prikritih podjetniških normativov, ki bi na račun neposrednih delavcev prinašala družbam dodaten zaslužek. Zlahka lahko torej razumemo vlogo

normativov kot pomembnega povezovalca delodajalcev, države, delavcev in lastnikov gozdov.

Vsakdo med naštetimi gleda na isti normativ z drugimi očmi in interesi, ki jih je prav tako zlahka razložiti. Zrelost vseh bo nastopila takrat, ko bodo razumeli, da ni mogoče trajno varati nikogar med njimi in da je prav zato objektivnost pri ugotavljanju in kasnejšem določanju ter nadzoru normativov v skupnem interesu. K dozorevanju vseh bi morala največ prispevati država, ki pa žal v tem trenutku igra monolog pred gozdarskimi družbami in tisoči delavcev ter lastniki gozdov, ki so neposredno ali posredno odvisni od državnih normativov.

V današnji neurejeni gospodarski situaciji je mogoče preživeti na različne načine in z različnimi perspektivami v prihodnosti. V času, ko so gospodarski subjekti ogroženi ne le drug od drugega, temveč še bolj s strani nepredvidljivih in spreminjajočih se gospodarsko-političnih ukrepov države, se kot kratkoročna rešitev vse bolj uveljavlja poenostavljena neenačba:

Prihranek zaradi poslovnih potez >> Prihranek zaradi povečanja proizvodnosti

Za položaj podjetja, ki se bori za osnovne pogoje preživetja, so danes pomembnejše poslovne poteze, med katere lahko pogojno štejejo tudi različno lobiranje, delovanje v političnih strankah, tožbe na sodiščih in podobno. Te poteze vodstva so veliko važnejše od resničnega napredka v tehnološkem jedru organizacije in iskanja vseh notranjih rezerv. Prihranek zaradi večje proizvodnosti bi terjal pomembne investicije v znanje in opremo in je že zato rizičen. Gozdarske družbe so v tem trenutku pripravljene investirati predvsem v opremo in manj v študij delovnih sistemov, saj poudarjajo predvsem storilnost neposrednih del iz vsem razumljivih materialnih interesov. Prihranek zaradi tehničnega napredka je danes v primerjavi z gospodarskim pomenom poslovnih potez zelo majhen, skoraj zanemarljiv. Torej sledi:

Optimalna strategija = Uspešnost poslovnih potez - (Povečanje proizvodnosti = skoraj nič)

Optimalna strategija $\cong$ Uspešnost poslovnih potez

S to neenačbo zlahka razložimo dejstvo, da gospodarske družbe po letu 1990 niso več financirale projektov in drugih nalog s področja študija dela. Notranje rezerve so poiskale v geografskem in kadrovskem prestrukturiranju ter v krčenju presežnih delavcev, medtem ko so tehnologije pridobivanja lesa ostale enake. Uspešno lobiranje, trgovanje in pogajanje z lastniki gozdov tudi danes prinaša podjetju veliko več gospodarske gotovosti kot vlaganje v raziskave in dolgotrajno čakanje na rezultate, ki mnogokrat razočarajo. Resnici na ljubo rezultati raziskav večkrat razlagajo že znana dejstva ali pa - glede na omejenost naših raziskovalnih organizacij in druge omejitve - le tolmačijo, kako bi moralo biti, težko pa obljubljeni tudi uresničijo.

Večjo pripravljenost gozdarskih družb pri sodelovanju v raziskovalnih projektih ter temah s področja študija dela lahko pričakujemo, brž ko se bo gospodarsko-politična situacija stabilizirala do te mere, da bosta obe strani v gornji neenačbi v dinamičnem ravnatežju. Za gozdarstvo bo to najbrž takrat, ko bodo znani približni tržni deleži posameznih gozdarskih podjetij v državnih gozdovih in se bodo prizadevanja za širitev dejavnosti prenesla na posebna področja in tehnologije in predvsem na delo v zasebnih gozdovih.

Optimalna strategija = Uspešnost poslovnih potez + Povečanje proizvodnosti

Nekateri znaki potrebe po sodelovanju med raziskovalnimi ustanovami in gozdarskimi družbami postajajo vse očitnejši, čeprav prerediti in n-materializirani, da bi lahko optimistično govorili o kakšni prenovi. Še vedno smo globoko v tranziciji, ki mnogim obeta boljše življenje in jih hkrati sili k brezkompromisnemu boju za lastno eksistenco tudi na račun drugih. Danes velja to za podjetje in posameznika v tej državi, jutri pa bo to veljalo za vso državo v skupnosti mnogo večjih, razvitejših in prav tako uspeha lačnih držav. Če ne gospodarstvo in ne država, kdo je potem v tem trenutku zadolžen, da misli trezno in v imenu uravnateženih interesov vseh, ki jih zanima racionalnost početja v gozdovih?

4 JUTRI

Stanja, v katerega smo zašli, ne bo lahko popraviti. Zakon o gozdovih je pač razdelil nerazdelljivo - načrtovanje in izvajanje - in posledice bomo še dolgo čutili. Trenutna državna politika je - upravičeno ali neupravičeno - postavila pred raziskovalne time, ki so mladi, ambiciozni in sposobni, številne administrativne in druge ovire, ki že povzročajo eksistenčne probleme. V raziskovalnih timih se borba za doseganje čim večje koristnosti pridobljenega znanja za napredek in povečanje blagostanja tega naroda umika borbi proti administrativnemu aparatu v imenu skromnega preživetja ter vse bolj borbi za individualni prestiž posameznega raziskovalca. Brez podpore gospodarstva, ki je za zdaj ni moč zaznati, bo ta borba prej ali slej izgubljena. Določena znanja se počasi, a zanesljivo poslavljajo z odra gozdarstva, povečuje se odtujenost rezultatov raziskav od dejanskih potreb gospodarstva in družbe. Zaupanje, da nekdo še misli nesebično in s trezno glavo, vse bolj blede.

Z investiranjem v študij časa, izobraževanjem o uporabi normativov ter z razvojem pravičnega (ne balkansko mešetarskega) sistema spremljanja, spreminjanja in sprejemanja normativov bi mnogo prihranili. Pri tem bi tudi stroka ohranila nekaj svoje veljave in si pridobila več zaupanja menedžerjev, številnih delavcev v gozdovih ter lastnikov gozdov. Gre za dolgoročno gospodarnost, zadovoljstvo in pravičnost. Ministrstvo, ki je pristojno za gozdarstvo, bi moralo skrbeti za uravnatežene odnose med največjim lastnikom - državo in poklicnimi izvajalci gozdnih del. Ta odnos bi imel pomembne posledice tudi za vse druge lastnike gozdov, saj bi določeval normalne učinke in s tem tudi stroške v različnih delovnih razmerah. Ministrstvo za znanost podpira le raziskovalne naloge ter znanstvene projekte, pri katerih je aplikativnost rezultatov v domačem okolju postranskega pomena, saj že pri izboru možnih vodij takšnih nalog opravi izbor na podlagi strogih meril znanstvene uspešnosti. Na tem pod-

ročju študij dela nima možnosti, da bi prodril z omembe vredno podporo, da niti ne omenjamo počasne in neodgovorne počasnosti pri odločanju o dodelitvi sredstev posameznim projektom. Kakšne možnosti imajo šele povezave z drugimi področji, kot sta npr. ergonomija in varstvo pri delu, ali močnejše obstoječih tehnologij v gozdu, kot so poškodbe drevja zaradi pridobivanja lesa - problemi, ki na tem ministrstvu nimajo poslušalcev?

Poti za izboljšanje stanja je gotovo več, razmisliti pa bi morali o naslednjem:

- Pristojno ministrstvo za gozdarstvo bi moralo skrbeti za trajno in poklicno izvajanje nalog s področja študija dela na Gozdarskem inštitutu Slovenije s trajnim (ocena) financiranjem vsaj enega zaposlenega specialista. Študij dela, zlasti raziskovanje novosti v gozdni proizvodnji, bi moral biti stalna dejavnost Oddelka za gozdno tehniko in ekonomiko. Temeljni namen študija časa - izdelavo normativov - bi morali razširiti še na področja ergonomije in varstva pri delu, ekološke primernosti ter ekonomije dela.
- Delovno skupino za normative, ki ima danes neobvezno posvetovalno in delovno vlogo pri Gozdarskem inštitutu Slovenije, bi morali preoblikovati, ji dati konkretne zadolžitve, odgovornosti in status. Njena prva naloga bi moralo biti delovanje sistema sprejemanja, spremljanja in spreminjanja (sistem 3S, KOŠIR et al. 1992).
- Del sistema 3S je sprejemanje (pri nas: določevanje s strani ministra) normativov, kar bi moralo biti opravljeno zelo hitro, še posebej v primeru le delnega ažuriranja vsebine.
- Izdelati bi morali prioritete obnavljanja normativov glede na obseg del, na katere se nanašajo, ter glede na doseganje izkušnje pri uporabi normativov.
- Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov bi moral nenehno vzorčno preverjati določevanje in doseganje normativov v svojih gozdovih - sam ali s pomočjo zunanjih, pooblaščenih sodelavcev. Prav bi bilo, da bi del sredstev, pridobljenih z rento, stalno namenjal izboljšanju normativov. Tako naložena sredstva bi se hitro povrnila.
- Spremljanju normativov bi se moral posvetiti tudi sindikat, saj gre za neposredno povezavo s plačevanjem delavcev za določen trud, širše povezave pa vodijo še k varnosti pri delu, utrujanju delavcev in obremenitvami z različnimi škodljivimi vplivi zaradi narave dela.
- V raziskovalno delo na tem področju bi morali vključiti tudi Zavod za gozdove Slovenije. To je edina enovita gozdarska strokovna ustanova, ki informacijsko pokriva vse ozemlje Slovenije. Razpolaga z dragocenimi strokovnjaki, ki bi bili sposobni sodelovanja v tovrstnih strokovnih in znanstveno-raziskovalnih projektih. Pridobili bi vsi.

Velika rezerva - neznanka, stisnjena vzmet - so gozdarske družbe.

Gospodarstvo ravna po trenutnih potrebah in prioritetah, a vedno skuša biti čimbolj racionalno. Nikogar ni mogoče prisiliti, da bi se obnašal dolgočasno racionalno in bi nesebično investiral v znanje na zalogo brez zaznavnega trenutnega učinka.

Menedžerski timi gozdarskih družb še niso opravili preizkusa znanja pred zbori delničarjev in nadzornimi sveti družb. Ti bodo v prihodnje vse bolj krojili smeri plovbe posamezne gospodarske družbe z jasnimi oz. predvidljivimi prioritetami. Kljub temu bi bilo prav, da bi se že danes tudi gospodarstvo pojavilo kot sofinancer razvojnih raziskav pri uvajanju novih ter racionaliziranju obstoječih delovnih sistemov. Izvajalci gozdnih del, ki bodo v prihodnje skrbno čuvali podatke o svoji resnični proizvodnosti, bi morali nenehno skrbeti za natančno spremljavo učinkov svojih delovnih sredstev - mnogi to tudi počnejo, vendar je to z vidika študija dela veliko

premalo. Resnične racionalizacije se dobijo le s temeljitim študijem produktivnega pa tudi vzrokov neproduktivnega časa. Podjetniki bi morali nenehno skrbeti za preverjanje internih, podjetniških normativov. Merilo njihove učinkovitosti bi morali biti državni normativi, vendar s tem, da bi težili k večji proizvodnosti. Razlika, ki bi tako nastala, bi morala motivirati podjetnike k še večjemu razvoju, državo pa k preverjanju obstoječih državnih normativov. In kje se ta proces neha? Očitno nikjer, saj je to nasprotje med osnovnimi dejavniki razvoja in iskanjem ustrežnejših tehnologij. Takšno dogajanje pa že diši po napredku, ki nima osnove v preličenju nasprotnika, temveč v resničnem povečanju proizvodnosti.

5 ZAKLJUČEK

Normativi gozdnih del ostajajo pomemben del stroke, ki ima zelo velike ekonomske posledice za državo kot največjega lastnika gozdov, gozdne delavce ter gozdarske družbe. Pravični normativi bi morali delovati kot usmerjevalci pri pogajanjih med drugimi kategorijami izvajalcev ter lastniki gozdov, saj predstavljajo mero t. i. normalnega dela in učinka. Današnje neurejeno stanje v gozdarstvu ne podpira potrebe po natančnih normativih, saj se s pogajaji in špekulacijami marsikdaj ceneje in hitreje doseže večji ekonomski učinek. Očitno je, da tako menijo vsi, ki jih normativi zadevajo, zato ni motiviranosti, da bi s študijem dela prišli do objektivne resnice. Le tako je mogoče pojasniti, da brez predsodkov uporabljamo mestoma zastarele in neažurne pa tudi pomanjkljive normative. V prihodnje ni pričakovati, da bi izvajalska podjetja pomembneje financirala raziskave s področja študija dela, vsaj dokler se gospodarsko-politična situacija ne ustali. V tem trenutku je odgovornost, da se področje študija dela v gozdarstvu ohrani, da se posodobijo in preverijo normativi in da se odpravi zamuda iz preteklosti, na strani države. Ta bi morala zagotoviti nenehno in stabilno financiranje raziskav, saj gre za visoko specializirana dela, za katera so potrebni ustrezni kadri in oprema. Čeprav bi bil pri tem primaren cilj študij časa oz. izdelava standardnih izdelavnih časov, bi bilo zelo koristno, če bi z ustrežno razširitvijo raziskovalnih timov vključili tudi področja ergonomije, medicine dela, varstva pri delu, ekonomske presoje ter ocene ekološke primernosti delovnih sistemov. Svoj prispevek bi kljub težavam moralo dati tudi gospodarstvo, saj so normativi impregnacija slehernega objektiviziranega delovnega sistema.

VIRI

- BJORHEDEN, R., 1991. Basic Time Concepts for International Comparisons of Time Study.- Reports. Jour. of Forest Engineering, Vol 2, No. 2, Univ. of New Brunswick, Canada, s. 33-39.
- BJORHEDEN, R. / THOMPSON, M. A., 1995. An International Nomenclature for Forest Work Study.- Report of working group, IUFRO S3.04.02, Garpenberg, Fredericton, 16 s.
- KOŠIR, B. / MEDVED, M. / DOBRE, A. / ŽGAJNAR, L. / BITENC, B., 1992. Uporaba časovnih normativov v gozdarstvu Republike Slovenije od l. 1985 do l. 1990.- Strokovna in znanstvena dela, IGLG, št. 110, 60 s.
- KOŠIR, B., 1996. Organizacija gozdarskih del.- Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, skripta, 2. izdaja, Ljubljana, 223 s.
- KOŠIR, B., 1997. Pridobivanje lesa.- Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, skripta, Ljubljana, 330 s.
- SUNDBERG / SILVERSIDES, 1988. Operational Efficiency in Forestry, Vol. 1 Analysis.- Kluwer Academic Publ., Dordrecht, Boston, London, 219 s.
- ... 1993. Zakon o gozdovih.- Ur. l. R. Slovenije, 30/1993, Ljubljana, s. 1677-1691.
- ... 1999. Odredba o določitvi normativov za dela v gozdovih.- Ur.l. št. 11, 1999, s. 956-977.